

Dones, cultura i història

L'atenció creixent per la història protagonitzada per dones coincideix amb l'aparició d'un volum col·lectiu dedicat a glossar la personalitat de la intel·lectual i política anarquista Frederica Montseny.

Joan VERGÉS
GIFRA i Max
PÉREZ MUÑOZ
(eds.)

Frederica Montseny: més enllà del mite
Girona: Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani – Documenta Universitaria, 2020. Noms de la filosofia catalana, 17. 254 p. 25 €

En els darrers anys sembla haver-se intensificat l'interès per la història femenina del país tant des dels mitjans de comunicació com de la divulgació i de la recerca, cosa que explica l'increment d'aproximacions a figures i associacions de dones rellevants dins de l'àmbit cultural català entre finals del segle XIX i finals del segle XX. Alguns exemples? TV3 ha produït docuficcions sobre personalitats tan diferents des de tots els punts de vista (també pel que fa al coneixement que se'n té actualment) com Caterina Albert / Víctor Català (*La Víctor*, 2017) i Anna Maria Martínez Sagi (*La Sagi, una pionera del Barça*, 2019). Betevé s'ha interessat per Francesca Bonnemaison i l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona (*Va passar aquí*, 27-3-2021). SER Catalunya ha volgut dedicar espai a Enriqueta Sèculi, peça clau de la xarxa associativa femenina esquerrana dels anys vint i trenta, amb motiu del Dia Internacional de les Dones (*El Balcó*, 8-3-2021). RAC1 ha parlat del Club Femení i d'Esports de Barcelona en relació amb el primer partit de bàsquet jugat a l'estranger per les esportistes catalanes (*Viatges Extraordinaris*, 9-4-2021). L'Ajuntament de Barcelona inaugurava una placa en memòria de les associades del Lyceum Club al número 39 de la Via Laietana, primera seu de l'entitat, l'octubre del 2019. A l'Ateneu Barcelonès ha tingut lloc el cicle *Dones a la Palestra* (2017-2021), acompanyat d'una exposició entre el gener i l'abril d'enguany.

Amb responsabilitats editorials diferents i en un ventall prou variat de llibres, en els darrers temps s'han publicat, entre altres (en citem tan sols un per any), *En nom de la Mare*. Maria-Mercè Marçal reescriu la Passió de Fina Llorca (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013); *La literatura d'Olga Xirinacs*. Poesia, narrativa, dietaris a cura de Magí Sunyer (Diputació de Tarragona - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2014); *Vuit feministes catalanes entre 1889 i 1976* d'Albert Balcells (Rafael Dalmau, 2015); *De-*

cidides d'Elisenda Albertí (Ajuntament de Barcelona - Albertí, 2016); *Maria Aurèlia Capmany*. *L'època d'una dona* d'Agustí Pons (Meteora, 2017, edició del centenari); *Espiritistes i lliurepensadores* de Dolors Marín (Angle Editorial, 2018); *Víctor Català, l'escriptora emmascarada* de Margarida Casacuberta (L'Avenç, 2019), i *Carme Karr, contra la incultura femenina*, editat per Susanna Tavera i Araceli Bruch (Eumo, 2020).

La Càtedra Ferrater Mora, que el 2019 ja va donar al públic *Maria Aurèlia Capmany, escriptora i pensadora*, ens ofereix ara *Frederica Montseny: més enllà del mite*, igualment resultant d'un simposi Trias celebrat el desembre d'aquell any. El volum s'ocupa d'una de les personalitats probablement més recordades de la història femenina catalana (objecte del recent llargmetratge *Frederica Montseny, la dona que parla* de Distinto Films). Amb l'objectiu de «fer justícia a l'obra d'una dona extraordinària en molts sentits» (p. 9) i exposar-ne tots els vessants (intel·lectual, polític i literari) alhora que se'n ressegueix el periple vital, formatiu i professional, *Frederica Montseny: més enllà del mite* reordena les contribucions al simposi per mirar de proporcionar un retrat estructurat i aprofundit de la primera dona ministra de l'estat espanyol i segona dona ministra d'Europa. No obstant aquest esforç, el resultat presenta problemes diversos.

El «Prefaci», per començar, deixa ben clar l'interès del personatge i les facetes que els capítols de l'obra n'il·luminen. No s'hi situa prou clarament, però, l'origen de les aportacions, que pot resultar confús per a qui no conegui la Càtedra Ferrater Mora i les seves activitats. Més greu és que no s'hi faci l'estat de la qüestió dels estudis sobre Montseny, imprescindible per contextualitzar la contribució del llibre (una mancança ostentosa a la llum de les afirmacions del segon capítol, on sorprèn llegir, que «a hores d'ara es fa difícil dir coses noves sobre Frederica Montseny [...] quan ja s'han publicat diverses biografies i estudis mono-

L'actriu Màrcia Cisteró interpreta a Frederica Montseny al film *Frederica Montseny, la dona que parla*. Fotografia: Distinto Films.

gràfics, sobretot a redós de la commemoració del centenari del seu naixement», p. 33, i que «la seva trajectòria política i el seu perfil intel·lectual estan més que dibuixats», p. 36). A banda d'aquest defecte de contextualització (d'entrada per inexistent, i posteriorment per paradoxal), *Frederica Montseny: més enllà del mite* reclama la complicitat del públic lector amb la no resolució del «dilema», «si és que hi ha res a resoldre, aquí» (p. 12), sobre el nom de pila de Montseny, usat en català (Frederica) i en castellà (Federica) a criteri de cada autor de capítol. La posada en dubte de la problemàtica del cas evidencia l'elusió d'un aspecte que, precisament, apunta vers una de les qüestions corals en la projecció pública i la trajectòria de Montseny. En el títol de l'obra, tanmateix, apareix el nom en català sense que aquesta opció quedi justificada.

Què aporta, doncs, *Frederica Montseny: més enllà del mite*? En primer lloc, una mirada centrada sobretot en les facetes menys polítiques, diguem-ne, del personatge (per bé que aquesta dimensió, és clar, ho impregna tot). L'èmfasi en el seu pensament i la seva poètica, la consideració de les posicions culturals que

defensa i de les novel·les que produeix, ofereixen una perspectiva globalment menys habitual que incorpora anàlisis i dades significatives, com les vinculades a les concepcions filosòfiques de Montseny (a propòsit dels seus articles sobre Spengler, en el capítol de Pérez Muñoz), a la seva relació amb l'*Agrupación Cultural Femenina* (a propòsit del seu model de dona, en el capítol de Vega) o a la col·lecció *La Novela Ideal* (a propòsit de la representació femenina dins del projecte editorial de *La Revista Blanca*, en el capítol de Marin i Silvestre). Dos nous problemes, però, interfereixen la lectura. El primer és formal i té a veure amb el procés d'edició. El segon, força més rellevant, remet als continguts i és fruit del caràcter desigual dels capítols del llibre.

A l'hora de compilar les ponències i comunicacions del simposi, la seva panoràmica completa no només hauria d'haver derivat en la reordenació de les aportacions d'acord amb una lògica interna que va del vessant intel·lectual al polític de Montseny, passant pel feminista entès en sentit ampli (inclosos, en tots els casos, formació i ideologia), en un trajecte que es tanca, adequadament, amb l'apar-

tat testimonial (dues aproximacions personals). Caldria haver fet una revisió en profunditat que evités les repeticions recurrents en els capítols successius; remarcablement, d'algunes informacions biogràfiques i del subratllat de la importància dels pares en la formació de Montseny. Comprensibles en un seguit d'intervencions orals, aquestes repeticions no són justificables quan es troben de costat per escrit, en un llibre editat i per tant revisat pels curadors. També hauria valgut la pena agrupar en un bloc a part els capítols específics sobre l'obra literària de Montseny i situar-los just abans de les contribucions no acadèmiques a fi que la que se centra en *La indomable*, que no és sinó una reflexió assagística, no resultés tan extemporània al costat d'estudis molt ben desplegats i interessants i per tal que el conjunt (amb algunes aportacions de primera i altres d'insubstancials) quedés més ben graduat. Aquesta mena de coses fan que *Frederica Montseny: més enllà del mite* no acabi d'articular-se en un tot sòlid i convincent que, malgrat això, s'ha d'afegir a la bibliografia de referència d'una de les figures més destacades de la història cultural i política del país. ■